

Г.М. Коваленко, к.філол.н.

**СЕМІОТИКА АНГЛОМОВНИХ АЛЬТЕРНАТИВНИХ
КУЛЬТУР
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Альтернативна культура – явище двадцятого століття. Альтернативні культури зазвичай починають своє існування як молодіжні культурні рухи, проте деякі з них здійснюють настільки потужний вплив на культуру мейнстриму, що термін “молодіжна субкультура” видається занадто обмеженим. Альтернативні культури другої половини двадцятого століття виникали як опозиція так званій “офіційній” культурі й поширювали свій вплив на такі галузі, як музика, художня література, образотворче мистецтво, мода, філософія, релігія та спосіб життя. Кожна субкультура має свій сленг, свій набір фразеологізмів, а також ключові номінації на позначення центральних для окремо взятої субкультури явищ.

Існує велика кількість соціологічних та психологічних досліджень молодіжної субкультури [4; 5; 10; 11; 12], а також лінгвістичні праці, присвячені розгляду різновидів сленгу в англійській мові [1; 3, 7; 9]. У цій статті робиться спроба проаналізувати альтернативні субкультури як семіотичні системи, що включають як вербальні, так і невербальні аспекти. Кожна культурна течія будується навколо певної ідеології – за допомогою різноманітних засобів вираження, будь то музичні інструменти, слово чи балончик із фарбою, втілюється смисл, виражається значення. Для представників альтернативних субкультур планом вираження стає весь матеріальний аспект життя, включаючи вибір одягу, інтер’єру житла, засобів пересування, інколи навіть їжі. Відбувається семіотизація матеріальних об’єктів, за допомогою яких передається значення. Представники альтернативних культурних течій приділяють особливу увагу одягу й зовнішності в цілому. Особливості зовнішнього вигляду сигналізують про належність до тієї чи іншої субкультури: може мати значення довжина волосся, тип взуття, наявність чи відсутність татуювання та навіть колір шнурків і підтяжок.

Моду розглядають як знакову систему [13; 2; 6], у якій різноманітні напрямки й стилі, вибір тих чи інших предметів одягу й аксесуарів виражають певний зміст, мають значення. Наприкінці ХХ століття дизайнери моди неодноразово шукали натхнення в середовищі альтернативної культури, як, наприклад, Вів’єн Вествуд, що творила колекції високої моди під впливом панк-культури.

Чарлз Пірс описує знак як триєдину сутність, яка складається з означаючого, означуваного та інтерпретанти [14]. Матеріальний аспект альтернативної субкультури є означаючим вищого рівня, або планом вираження, тоді як ідеологію субкультури, її смислове наповнення,

культурний зміст можна розглядати як означуване. Вербальне вираження цього змісту (в художніх текстах, пісенній ліриці, філософських і публіцистичних працях або в ідеологічних маніфестах) виконує роль інтерпретанти, ланки, що пов'язує зміст із матеріальною формою. Ми розглянемо п'ять альтернативних культурних течій (**Teddy Boys**, **Skinheads**, **Hippies**, **Punk subculture** and **Hip Hop subculture**) з точки зору семіотики.

Субкультура із назвою **Teddy Boys** сформувалася в Лондоні на початку п'ятдесятих років ХХ століття й вважається першою культурною течією, що об'єднала підлітків і молодь. Як видно із назви, альтернативна культура **Teddy Boys** стосувалася насамперед чоловіків. Учасники цієї течії наслідували едвардіанський стиль, передусім у зовнішності. Обов'язковими елементами одягу молодих едвардіанців були: *drape jackets in dark shades, sometimes with velvet trim collar and pocket flaps; high-waisted "drainpipe" trousers, often showing brightly coloured socks; chunky brogues; large crepe-soled shoes, often suede (known as brothel creepers); a high-necked loose collar on a white shirt (known as a Mr. B. collar because it was often worn by jazz musician Billy Eckstine); a narrow 'Slim Jim' tie; brocade waistcoat.*

Зачіска була також строго регламентованою. На вибір пропонувалися два варіанти: *long, strongly-moulded greased-up hair with a quiff at the front and the side hair combed back to form a Duck's Ass at the rear of the head*, а також зачіска, що називалася *the Boston (the hair greased straight back and cut square across at the nape)*.

Молоді жінки, які приєдналися до течії молодих едвардіанців і за аналогією до чоловіків мали назву **Teddy Girls**, також обирали вбрання й зачіски з чітко окресленого переліку: *drape jackets, hobble skirts, straw boater hats, cameo brooches, espadrilles and coolie hats; long plaits*. Дещо пізніше на стиль одягу британських **Teddy Girls** вплинула американська мода. Модний арсенал едвардіанських дівчат поповнився такими елементами вбрання, як *toreador pants* і *voluminous circle skirts*, а також зачіскою *hair in ponytails*.

Одним із основних меседжів руху **Teddy Boys** було "*Teenagers are conscious of what they look like*". Із цією субкультурою також асоціюються вуличні банди підлітків (*the gangs*), для яких зовнішність часто слугувала перепусткою до участі в групі, інструментом для вирізнення "своїх" серед "чужих". Культуру **Teddy Boys**, як і переважну більшість інших альтернативних культур, характеризує протест проти консерватизму офіційної, "дорослої" культури.

Субкультура **Skinheads** виникла наприкінці п'ятдесятих років двадцятого століття в Лондоні у середовищі робітничої молоді. З цією субкультурою асоціюються такі явища, як *working class, gangs, football hooliganism, Paki bashing, white nationalist National Front, racism and anti-racism, neo-Nazi groups, white power*. Скінхеди позиціонували себе як

поборників прав молодих білих робітників, активно цікавилися політикою. Деякі скінхеди сповідували ідеї неонацизму. Відповідно, в одязі й зовнішності представників цієї субкультури переважав дещо агресивний стиль з мілітаристськими елементами (такими, як *steel-toe boots, close-cropped or shaven heads*). Належність до пролетаріату виражалася за допомогою таких елементів убрання, як *braces, work boots, button-down shirts, straight-leg jeans*. Деякі скінхеди не цуралися й тюремного іміджу (*prison 'crop' hairstyle*). Серед інших предметів убрання, що створювали образ скінхеда, можна назвати *Sta-Prest trousers, Trilby hats* (що в Англії також мали назву *pork pie hats*).

Субкультура хіпі (**Hippie subculture**) виникла на початку шістдесятих років двадцятого століття в США, і її вплив на переважну більшість напрямків західної культури, мистецтва й філософії кінця XX – початку XXI століть важко переоцінити. Хіпі називали себе "*seekers of meaning and value*", протиставляючи власні цінності бездуховному матеріалізму західної цивілізації. Ідеологія хіпі включає такі поняття, як *personal freedom, a gentle and nondoctrinaire ideology, peace, love, sexual liberation, celebrating transcendental consciousness, the beauty of the universe, the beauty of being, being eco-friendly, flower power*. Самоназва хіпі "*flower children*" свідчить про бажання жити в гармонії з природою і Всесвітом. Лозунги "*let a thousand parks bloom*" і "*make love no war*" також яскраво ілюструють головні цінності субкультури – природа, кохання, мир у всьому світі.

Серед зацікавлень хіпі були такі, як *Eastern philosophy, vegetarianism, alternative energy, organic farming*. Маргінальні стани і явища захоплювали хіпі, вони досліджували кордони дозволеного й межі власної свідомості й фізичних можливостей. З культурою хіпі асоціюється *the use of psychedelic drugs to expand one's consciousness*. Хіпі активно створювали альтернативні соціальні й культурні проекти. Серед них була популярною ідея вільного міста (*a "free city"*). Хіпі селилися комунами (*communities or communes*), а в містах відкривалися так звані *free stores*, де весь товар був безкоштовним. Хіпі брали участь у рухах *anarchistic action* і *the free press movement*. В культурному середовищі з течією хіпі асоціюються такі явища, як *music festivals, psychedelic rock, folk music, alternative arts, street theatre, psychedelic hippie music scene, art happenings, Summer of Love*.

Серед матеріальних символів руху хіпі можна назвати:

✓ елементи зовнішності (*long hair, boots and outrageous clothing of distinctly American (and Native American) heritage, tie dyed t-shirts, flowers in hair*);

✓ вручну прикрашені й розфарбовані автобуси й фургони, у яких хіпі вели кочове життя (*VW bus, hippie trucks and buses, hand-crafted mobile houses built on truck or bus chassis to facilitate a nomadic lifestyle*);

✓ наркотичні речовини, які дозволяли хіпі “розширювати свідомість” (*LSD (acid), cannabis*).

Хіпі також використовували символічне зображення – значок миру (*Peace symbol*), який символізував ідеологію пацифізму.

2002 року вийшов *The Hippie Dictionary: A Cultural Encyclopedia of the 1960s and 1970s* на 650 сторінках, укладений Джоном Бассетом Макклієрі (John Bassett McCleary). Словник містить 6000 статей, присвячених сленгу хіпі. На його сторінках можна знайти, наприклад, значення виразу *the vibe isn't right* або дізнатися про те, що означають слова й словосполучення "*The Establishment*", "*Big Brother*", "*The Man*".

Урбаністична панк-культура (*Punk subculture*) утворилася в середині сімдесятих років двадцятого століття. Це протестний молодіжний рух, основними рисами якого були прагнення до свободи особистості (*individual freedom*) і нонконформізм (*non-conformity*), агресія і бруд. *The Filth and the Fury* – один із лозунгів панків сімдесятих. Зворотним боком агресивного образу панка став образ пораненої дитини – *a wounded child*, який досягався за допомогою численних пірсінгів, подряпин і шрамів.

Дотримання так званої *DIY ethic* означало, що панки самостійно виготовляли деякі предмети вбрання й аксесуари. Вони надавали перевагу таким матеріалам, як *leather, rubber and vinyl* – жорстким матеріалам для життя у великому техногенному місті. Для створення агресивного образу використовувалися леза, шпильки, металеві шипи (*safety pins and razor blades used as jewellery*). Ідея розірваності, розідраності, життя на межі злидарства й нехтування власним здоров'ям та добробутом втілювалася в образах із розірваним одягом – *ripped clothes held together by safety pins or wrapped with tape*. Агресивний образ доповнювався відповідними “шипастими” зачісками – *spikes and Mohawks*. Власне тіло також служило полігоном для експериментів – серед панків дуже популярні *tattoos* і *body modification*.

Розквіт культури хіп-хопу (*hip-hop culture*) припадає на середину вісімдесятих – дев'яности роки двадцятого століття. Історично хіп-хоп був культурою чорної молоді з бідних районів великих міст. Стиль хіп-хоп має своє вираження в образотворчому мистецтві (*urban inspired art, graffiti, tagging, bubble lettering*), музиці (*beat, rhythm, melody*), танці (*b-boying, breakdancing, beatboxing*), поезії (*rapping, rap lyrics*) і способі життя ("*wildstyle*", *hip hop fashion, hip hop slang, street knowledge, street entrepreneurship*).

Прихильники хіп-хопу виражають протест проти соціальних рамок і тиску соціальних норм (*a culture of protest and freedom of expression in the wake of oppression*), цензури (*anti-censorship, profanity in lyrics*), істеблішменту (*anti-establishment*), расизму (*anti-racism*), політичної та економічної нерівності (*political and economic disenfranchisement, political discontent*). Хіп-хоп культура розглядається як можливість для молоді із

соціальних низів виразити свої політичні й релігійні почуття, цій культури властиві такі поняття, як *a voice for the voiceless, a voice for social justice, expression and oppression, religious self-expression* (хіп-хопери сповідують такі релігії, як *Christianity, Islam, Judaism, Sikhism, Buddhism, Paganism*).

Для зовнішності в стилі хіп-хоп характерне поєднання спортивного й вуличного стилю з дорогими, важкими аксесуарами з дорогоцінних металів. У плані взуття домінує так звана *sneaker culture* (*Clarks shoes, Dr. Martens boots and sneakers (usually Adidas-brand shelltoes and often with "phat" or oversized shoelaces)*), у плані одягу – *sportswear* (*brightly colored name-brand tracksuits, sheepskin and leather bomber jackets, lousy pants*. Серед зачісок хіп-хоперів – *Jheri curl, hi-top fade*, традиційні афро-американські *cornrows* і *Afros, the Caesar low-cut*. Хіп-хоп аксесуари включають: головні убори (*Kangol bucket hats, Kente cloth hats*); *large eyeglasses, nameplates, name belts, multiple rings*. Деякі хіп-хопери виражали свою свободу вибору в такий чудернацький спосіб, як *wearing clothes backwards*.

Окремо слід сказати про ювелірну культуру (*jewelry culture*) хіп-хопу. У вісімдесятих були популярними важкі ювелірні вироби з золота: *heavy gold chains (gold necklaces)* для чоловіків і *large gold earrings (oversized gold door-knocker earrings)* для жінок. Важкі прикраси великих розмірів, з одного боку, служать демонстрацією розкоші й престижу, а з другого – відповідають уявленням про афро-стиль. Захоплення ювелірними виробами довело навіть до використання таких аксесуарів, як *removable metal jewelled teeth coverings*. Наприкінці дев'яностих популярність золота змінилася модою на платину й срібло (*platinum (or silver) jewelry, often embedded with diamonds*). Захоплення дорогими ювелірними виробами неодноразово піддавалося критиці як ззовні, так і зсередини хіп-хоп культури:

Chuck D of Public Enemy summarized the mentality of Hip hop fashion and some low-income youths as "Man, I work at McDonald's, but in order for me to feel good about myself I got to get a gold chain or I got to get a fly car in order to impress a sister or whatever."²

Якщо розглядати кожен предмет одягу чи аксесуар як своєрідний аналог слова в мові моди, то поєднання двох чи кількох предметів можуть утворювати так звані “словосполучення”, а завершений образ буде аналогічним реченню чи навіть невеликому тексту. Хіп-хоп культура відрізняється тим, що пропонує такі готові “тексти” на вибір. Так, можна обрати:

✓ образ «афро» – *Africa chains, dreadlocks, and red, black, and green clothing*;

---

² За матеріалами веб-сторінки http://en.wikipedia.org/wiki/Hip_hop_fashion

✓ спортивний образ – *baseball caps and bright, often neon-colored, clothing*;

✓ гангстерський образ (*gangsta style*) – *Dickies pants, plaid shirts and jackets, Chuck Taylors sneakers, black Raiders baseball caps and Raiders Starter jackets*;

✓ образи вуличних злодіїв та в'язнів (*styles of street thugs and prison inmates*) – *baggy pants, black ink tattoos, bandanas, shirt tails outside one's pants, dark denim prison gear, sagging one's pants, or wearing them baggy and low without a belt*.

Кожен такий образ ніби розповідає історію про походження, спосіб життя, характер і вподобання того, хто його обрав. Манера носити великі за розміром спущені на стегна штани (*sagging one's pants*) також притаманна підліткам із бідних міських районів: “The style of sagging one's pants is also a style that originated in poor, urban communities where clothes had to be passed down from older, bigger siblings to younger, smaller family members”³.

Альтернативні культури почали виникати в п'ятдесятих роках двадцятого століття. Перші субкультури були молодіжними чи підлітковими, і вибір матеріальних об'єктів представниками цих культур слугував для вираження досить загальних значень: молодіжний протест проти “дорослої” культури, вирізнення “своїх” з-поміж “чужих”. Більш пізні альтернативні культурні течії “переросли” підлітковий і навіть молодіжний віковий кордон разом зі своїми прихильниками. Ці субкультури мають більш диференційовану семантику: так, хіпі, наприклад, сповідують ідеї пацифізму, любові, свободи свідомості, а панки – ідеї агресії, безцільності існування в урбаністичній антиутопії. Вибір предметів одягу, зачісок, аксесуарів, взуття та інших матеріальних об'єктів у той чи інший спосіб відображає світогляд, ідеологію, смислове наповнення субкультури. Найбільш пізня із розглянутих хіп-хоп культура пропонує перелік завершених образів, які, якщо порівнювати одиничний матеріальний об'єкт зі словом, відповідатимуть критеріям речення чи навіть невеличкого тексту в мові матеріальних символів.

Література

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / Алла Дмитриевна Белова. – К.: ЛОГОС, 1997. – 312с.
2. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу / Віктор Володимирович Балабін. — К. : Логос, 2002. — 315с. — Бібліогр.: с. 145-162.
3. Боднар Р.В. Соціолект підлітків як субкультура сучасного лінгвосоціуму (на матеріалі англійської мови 90-х років ХХ - початку ХХІ століття): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Руслана Володимирівна Боднар. — К., 2007. — 20с.

³ За матеріалами веб-сторінки http://en.wikipedia.org/wiki/Hip_hop_fashion

4. Варяниця Л.О. Дитяча субкультура як фактор соціалізації молодшого школяра в навчально-виховному процесі: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Людмила Олександрівна Варяниця. — Луганськ, 2006. — 20с.
5. Долгая Н.В. Виховання духовності страшокласників засобами молодіжної музичної субкультури: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Наталія Володимирівна Долгая. — Херсон, 2006. — 20с.
6. Коваленко Г.М. Англійська лексика моди ХХ-ХХІ століть: Дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ганна Миколаївна Коваленко. — К., 2005. — 244с.
7. Маковский М.М. Современный английский сленг. Онтология, структура, этимология: [пособие] / Марк Моисеевич Маковский. — М. : URSS. ЛКИ, 2007. — 164с.
8. Молодежная субкультура / Одесский гос. ун-т им. И.И.Мечникова; Институт социальных наук. Кафедра социологии / Н.А. Победа (науч.ред.). — О. : АстроПринт, 1999. — 282с.
9. Потятиник У.О. Соціолінгвістичні та прагмастилістичні аспекти функціонування сленгової лексики (на матеріалах періодики США): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Уляна Олексіївна Потятиник. — К., 2003. — 21с.
10. Пушкар В.В. Субкультурні особливості сприймання музичних творів: Дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Віктор Валентинович Пушкар. — К., 1998. — 157с.
11. Савельев Ю.Б. Взаимодействие субкультур как фактор социокультурного развития: Дис... канд. филос. наук: 09.00.03 / Юрий Борисович Савельев. — Луганск, 1997. — 182с.
12. Сауленко Л. Молодежные субкультуры: украинский контекст / Людмила Сауленко. — О. : СМІЛ, 2007. — 62с.
13. Barthes R. The Fashion System / Roland Barthes. – Univ. of California Pr., 1990. – 303 p.
14. Peirce C.S. The Collected Papers of Charles Sanders Peirce / Charles Sanders Peirce: [Ed. by A.W. Burks]. – Cambridge, MA: Harvard University Press. – 1958. – Vols. VII-VIII.

Електронні ресурси:

1. Flynn P.K. Body Language – The Language of Contemporary Fashion / Patricia K. Flynn © 1985 <http://www.yale.edu/ynhti/curriculum/units.html>
2. http://en.wikipedia.org/wiki/Alternative_culture
3. http://en.wikipedia.org/wiki/DIY_culture
4. http://en.wikipedia.org/wiki/Hip_hop_culture
5. http://en.wikipedia.org/wiki/Hip_hop_fashion
6. <http://en.wikipedia.org/wiki/Hippie>
7. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_youth_subcultures
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Punk_subculture
9. <http://en.wikipedia.org/wiki/Skinhead>
10. http://en.wikipedia.org/wiki/Teddy_Boy

The article discusses the semiotic aspect of the XXth century alternative cultures. Contemporary alternative cultures are described as sign systems where the sign consists of the signifier, the signified and the interpretant. The material aspect of subcultures is viewed as a set of signifiers, the subculture ideology is regarded as the signified, and the texts that emerge within the culture are seen as the interpretants that link the means of expression to the content.

Key words: alternative culture, ideology, interpretant, material object, meaning, sign, signified, signifier, semiotics, subculture.

В статье исследуется семиотическая составляющая альтернативных культур двадцатого века. Современные субкультуры рассматриваются как знаковые системы, где знак состоит из означающего, означаемого и интерпретанта. Материальный аспект субкультур рассматривается как набор означающих, идеология субкультуры и элементы мировоззрения ее участников – как означаемые, а тексты, которые создаются внутри культуры – как интерпретанты, связующее звено между планом выражения и планом содержания.

Ключевые слова: альтернативная культура, знак, значение, идеология, интерпретанта, материальный объект, мировоззрение, означаемое, означающее, семиотика, субкультура.